

מכרו לאביו של הנגנב, או לאחיו, או לאחד מן הקרובים שלו חייב.

הגונב את העבדים הכנענים שאינם משוחררים פטור.⁽⁴⁴⁾

א-19 תני תנא קמיה דרב ששת החכם שהיה רגיל לשנות את הברייתות לפני רב ששת, שנה את הברייתא דלעיל, שמכרו לאביו או לאחד מן הקרובים חייב, לפני רב ששת.

אמר ליה רב ששת: אני שונה: רבי שמעון אומר: מכך שנאמר "גונב נפש מאחיו" משמע שאינו חייב עד שיוציאו מרשות אחיו ולא שימכרו לאביו או לאחד מקרוביו, ואת אמרת שהוא חייב!?

ולכן תני בברייתא שהוא אכן פטור כשמכרו לאביו או לאחד מקרוביו.

ושואלת הגמרא: מאי קושיא מרבי שמעון על הברייתא? דלמא הא רבי שמעון והא רבנן שרבנן בברייתא חולקים על רבי שמעון ומחייבים גם כשמכרו לאביו?

ומתרתת הגמרא: לא סלקא דעתך שהברייתא הזאת אינה הולכת לפי רבי שמעון שהרי דאמר רבי יוחנן: סתם מתניתין כל סתם משנה — רבי מאיר. סתם תוספתא — רבי נחמיה. סתם ספרא תורת כהנים — רבי יהודה. סתם ספרי ברייתות שעל ספר במדבר ודברים — רבי שמעון. וכולהו אליבא דרבי עקיבא שכולם היו תלמידי רבי עקיבא וממנו למדו את מה שאמרו.

ואם כן ברייתא זו שהיא מהספרי שהרי היא מדברת על הפסוק בספר דברים, ודאי לפי רבי שמעון היא, ויפה הקשה רב ששת.

שינונו במשנה: הגונב את בנו רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב וחכמים פוטרין.

ודנה הגמרא: מאי טעמא דרבנן שהם פוטרין?

ומתרתת הגמרא: אמר אביי: דאמר קרא "כי ימצא" ואנו דורשים: פרט למצוי בנו שהוא מצוי עמו תמיד אינו חייב על מכירתו.

אמר ליה רב פפא לאביי: אלא מעתה הא דכתיב [דברים כב כב] "כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל ומתו גם שניהם" הכי נמי נדרוש "כי ימצא" — פרט למצוי, כגון של בית פלוני⁽⁴⁵⁾ דשכיחן גביהו שהיו גרים ביחד בבית אחד אנשים ונשים, והאנשים היו מצויים תמיד עם נשות חבריהם, הכי נמי דפטירי וכי נאמר שהתורה פטרה אותם במקרה של זנות?

אמר ליה אביי: אנא מ"ונמצא בידו" קאמינא אני התכוונתי לומר שהדרשא היא מהפסוק "וגונב איש ומכרו ונמצא בידו", וסוף הפסוק "ונמצא בידו" מיותר, ובא לדרוש שדוקא כשלא היה מצוי עמו עד עתה הוא חייב ולא בכנו שהוא מצוי עמו תמיד.⁽⁴⁶⁾

שצריך דוקא שיביאנו הלוקח לרשותו.

44. לקמן [פו א] יתבאר הטעם.

45. רש"י מפרש שלא רצה להזכיר את שמם לפי

שחשובים היו, ובפרט זה לא נהגו כדין שדרו ביחד אנשים ונשים, ולא שעברו על איסור יחוד.

46. הקשו תוס' שכאן משמע שלמסקנא לא דרשינן מ"כי ימצא" "פרט למצוי" ואילו במסכת

יצא עבד שאין לו אחוה שאפילו אחיו בני אביו אינם נחשבים כאחים שהרי עבד כנעני הוא "עם הדומה לחמור" שנחשב כבהמה ואין לו ייחוס משפחתי, אין חייבים על בושתו.⁽⁴⁷⁾

ורבנן שחולקים על רבי יהודה שם ומחייבים גם בעבד בתשלומי בושת, סוברים שגם בעבד שייך אחוה שהרי אחיו הוא במצוות שהוא מחוייב בכל מצוות שהאשה חייבת בהם.

ודנה הגמרא: והכא היכי דריש כיצד דורש רבי יהודה בענייניו את הפסוקים לגבי גניבת עבדים?

ומבאר הגמרא: רבי יהודה סבר: "כי ימצא איש גונב נפש מאחיו" — לאפוקי עבדים שרבי יהודה לשיטתו שעבדים אין להם אחוה, ולכן פטורים על גניבת עבדים.⁽⁴⁸⁾

אמר רבא: הלכך הני מקרי דרדקי מלמדי תינוקות ומתנו רבנן המלמדים לחכמים כמצויין בידן דמו, ופטירי התלמידים מצויים תמיד בבית הרב, ואם גנב הרב את אחד מתלמידיו ומכרו אינו חייב מיתה.

שנינו במשנה: גנב מי שהציו עבד חציו בן חורין רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין.

תנן התם בכבא קמא [פז א] רבי יהודה אומר: אין לעבדים בושת שהמבייש עבד כנעני אינו חייב לשלם לו דמי בושת.

ודנה הגמרא: מאי טעמא דרבי יהודה שפוטר על בושת של עבד?

ומתרצת הגמרא: משום דאמר קרא [דברים כה יא] "כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו" שממנו לומדים חיוב תשלומי בושת, ואנו דורשים מ"איש ואחיו": שרק מי שיש לו אחוה שיש לו אחים, חייבים לשלם לו בושת

חלציהם. תוס' ד"ה יצא.

ובערוך לנו יישב דעת רש"י על פי מה שכתב בכבא קמא [פח א] ד"ה יצא שאין לו אחוה היינו שאסור לבא בקהל ולכן אין לו אחוה עם ישראל.

ובאמת זה לבד אינו מספיק שהרי גם ממזר וכרות שפכה אסור לבא בקהל ובכל זאת לא נתמעט מגניבת נפש, אלא שדי באחד משניהם ליקרא אחוה, ורק עבד כנעני נתמעט כיון שאין לו אפילו אחד משני התנאים, אבל גר ועבד משוחרר שמוטר לבא בקהל וכן ממזר וכרות שפכה שיש לו אחוה עם אחיו הם בכלל אחוה.

48. במשך חכמה פרשת תצא ד"ה גונב הקשה למה לי קרא למעט גונב עבד הלא אין עונשין אלא אם כן מזהירין, ואזהרת המכירה היא מהפסוק "לא ימכרו ממכרת עבד" כמבואר

סוטה [מה ב] דורשת הגמרא "כי ימצא חלל" — פרט למצוי, שעריר שרובה גויים אין מביאה עגלה ערופה משום שמצוי בה שפיכות דמים? ותיירץ הר"ן שהגמרא אינה חוזרת בה מעיקר הדרשא אלא שאם היינו דורשים כאן פרט למצוי היינו צריכים למעט את הגנב שעליו נאמר "כי ימצא" שלא יהא מצוי, וזה אי אפשר. ולכן תירצו שלומדים מ"ונמצא בידו" שנאמר על הנגנב שלא יהא מצוי אצל הגנב. אבל ב"כי ימצא חלל" ראוי לדרוש פרט למצוי על החלל שעליו נאמר "כי ימצא".

47. רש"י. והקשו תוס' אם כן גם גר ועבד משוחרר אין לו אחוה עם אחיו?

ולכן ביארו שאין לו אחוה היינו שיוצאי חלציו אין להם אחוה זה עם זה, מה שאין כן גר ועבד משוחרר שרק להם אין אחוה ולא יוצאי

ומתרצת הגמרא: רבי יאשיה אמר: מ"לא תגנוב" האמור בעשרת הדברות.

רבי יוחנן אמר: מ"לא ימכרו ממכרת עבד" [ויקרא כה מב].

ומבאר הגמרא: ולא פליגי האמוראים — אלא מר קא חשיב לאו הגניבה מ"לא תגנוב" למדים לאו על הגניבה.

ומר קא חשיב לאו דמכירה מ"לא ימכרו ממכרת עבד" למדים לאו על המכירה שאחר הגניבה.

תנו רבנן: "לא תגנוב" שבעשרת הדברות — בגונב נפשות הכתוב מדבר.

אתה אומר בגונב נפשות, או אינו מדבר הכתוב אלא בגונב ממון?

אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שחתורה נדרשת בהן שאחד מהם הוא "דבר הלמד מעניינו" שאם אינך יודע במה הכתוב מדבר צא ולמד מתוך ענין הפרשה של הכתוב שאף הוא מדבר מאותו ענין.

ואף כאן במה הכתוב מדבר בכל הפרשה של עשרת הדברות? בדיני נפשות! לא תרצח ולא תנאף חייבי מיתות בית דין

ובהמשך נאמר "מאחיו מבני ישראל", ואנו דורשים תחילה: "בני ישראל" — למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין שאין חייבים על גניבתו.⁽⁴⁹⁾

ושוב אנו דורשים מיתור המ"ם של "מבני ישראל" שהיה יכול לכתוב "מאחיו בני ישראל" — למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

הוי מיעוט אחר מיעוט, וכלל בדינו "ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות" שבא הכתוב לרבות שחציו עבד וחציו בן חורין חייבים על גניבתו.

ורבנן שפוטרים על גניבת מי שחציו עבד וחציו בן חורין, טעמם: משום ש"מאחיו" — לאפוקי עבדים, לא משמע להו, דהא אחיו הוא במצוות.

ונשאר להם רק שני המיעוטים של "בני ישראל" "מבני ישראל" —

חד — למעוטי עבד.

וחד — למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

ודנה הגמרא: אזהרה לגונב נפש מנין היכן מצינו שהזהירה התורה על כך?

49. כתבו תוס': משמע שעבד שכולו משוחרר, וגר לא נתמעטו מ"בני ישראל".

והקשו שמצינו במקומות אחרים ש"בני ישראל" לא משמע גרים ועבדים משוחררים וצריך רבוי מיוחד שבבילם? ותיצו שאולי גם כאן יש ריבוי מיוחד לגרים ועבדים משוחררים. תוס' ד"ה בני.

לקמן, ואם כן זה שייך רק בישראל ולא בעבד שגם בלאו המכירה הוא עבד?

ותירץ שיש נפקא מינה אם גנבו כשהוא עבד ומכרו לאחר שנשחרר, שיש כאן אזהרה בין על הגניבה ובין על המכירה, ובא הכתוב למעט שאפילו אם רק בשעת הגניבה בלבד היה עבד הוא פטור, שנאמר "גונב נפש מאחיו", משמע שאפילו בשעת הגניבה לא יהיה עבד.

הזוממים, למרות שהם זממו להרוג את פלוני על ידי עדותם.

רבי יוחנן אמר: נהרגין.

ומבאר הגמרא את פלוגתתם: **הזקיה דאמר רבבי עקיבא, דאמר שרבי עקיבא** סובר שכל כת של עדות צריכה להעיד על דבר שלם, כמו שנאמר "על פי שנים עדים יקום דבר", ואנו דורשים: "דבר" ולא חצי דבר! כגון שאם כת אחת מעידה על פלוני שהחזיק בקרקע שנה אחת, וכת שניה מעידה שהחזיק עוד שנה, וכת שלישית מעידה על השנה השלישית, הם אינם מצטרפים יחד כדי שהקרקע תישאר בידי המחזיק כדין חזקת שלש שנים, מפני שכל כת אינה מעידה על חזקה שלימה.

וגם כאן, כל כת אינה מעידה על דבר שלם, שהרי עידי הגניבה לבד אינם יכולים לחייב את הגנב מיתה בלי עידי המכירה, וכן עידי המכירה לבד אינם יכולים לחייב אותו מיתה, שהרי הוא יכול לטעון שאותו אחד שמכרתי היה עבד שלי, ונמצא שאין עדותן עדות, ולכן הם אינם נהרגים כשהוזמו.

ורבי יוחנן אמר כרבנן, דאמרי "דבר" ואפילו חצי דבר! (51) ומצטרפים שתי הכתות

הם (50) **אף כאן** ה"לא תגנוב" מדבר בדיני נפשות דהיינו גונב איש שנאמר בו מיתת בית דין, שאילו גונב ממון אינו חייב מיתה.

תניא אידך "לא תגנובו" האמור בפרשת קדושים [ויקרא יט יא] **בגונב ממון הכתוב מדבר.**

אתה אומר בגונב ממון, או אינו מדבר אלא בגונב נפשות?

אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן ואחד מהם "דבר הלמד מעניינו".

כמה הכתוב מדבר שם בכל הפרשה? בממון! בחיוב ממון בלבד כגון "לא תעשוק את רעך" אף כאן ה"לא תגנובו" מדבר בחיוב ממון דהיינו גונב ממון.

איתמר: עידי גניבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו שהיו שתי כתות עדים, אחת מעידה על פלוני שגנב את הנפש, והשניה מעידה עליו שמכר אותו, והזימו את שתי הכתות, שבאו עדים אחרים ואמרו על שתיהם "עמנו הייתם באותו יום" —

הזקיה אמר: אין נהרגין שתי כתות העדים

51. רבנן חולקים על רבי עקיבא לגבי חזקת שלש שנים וסוברים ששלשת הכתות מצטרפות יחד כמבואר במשנה בבבא בתרא [נו א].
וכתבו תוס' שרבנן אינם חולקים על עצם הדרשא של "דבר ולא חצי דבר" שהרי רש"י מפרש בסוף הפרק [צ א] שדורשים "אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי" "דבר ולא חצי דבר" אלא שהם סוברים שזה נקרא דבר שלם כמבואר שם בבבא בתרא. תוס' ד"ה דבר.

50. רש"י. והערוך לנר הקשה שהיה צריך לומר "בדיני נפשות" ולא "בנפשות" סתם. ועוד שאם כן לקמן שאמר "כמה הכתוב מדבר בממון" צריך גם לפרש חיוב ממון, והרי שם בכל הפרשה אין בשום לאו חיוב ממון?
ולכן הוא מפרש מה להלן בנפשות היינו שבכל הלאוין של עשרת הדברות העבירה נעשית באדם ולא בממון, ואילו בפרשת קדושים העבירות נעשות בממון ולא באדם.

19-ב להלקותו באנו⁽⁵³⁾ שלא ידענו שיגנוב שנית, ולא התכווננו אלא שיקבל עונש מלקות על הגניבה הראשונה, ומאחר שעדות הכת הראשונה מועילה בפני עצמה גם ללא העדות השניה, לכן והני אחרוני הכת השניה, גם כן כולי דבר קא עבדי ליה יש עליה שם של עדות שלימה לחייבו מיתה, ואם הוזמו הם נהרגין.

מתקוף לה רב פפא: אי הכי: עידי מכירה נמי ליקטליה נחייב גם כאן את עידי המכירה בנפש שהוזמו, במיתה, מאותו הטעם מתוך שיכולין עידי גניבה העדים הראשונים

יחד לחייב את הגנב מיתה, למרות שכל אחד מעיד רק על חצי דבר, ולכן כשהוזמו הם נהרגים.⁽⁵²⁾

ומורה חזקיה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה שמעידים עליו שגנב שנית מעות לקנות בשר ויין, ואכל אותם, שאז הוא נידון לסקילה, שהוזמו, שנהרגין למרות שעל פי עדותם בלבד לא ניתן היה להרוג את הבן סורר ומורה רק בצירוף העדים הראשונים שמעידים על הגניבה הראשונה שעשה.

והטעם לכך מתוך שיכולים לומר העדים הראשונים

נהרגין משום שהם יכולים לומר להלקותו באנו ולא להורגו, לכן השמיענו שאף הם נהרגין מן הטעם שיבואר לקמן בגמרא.

ג. בדומה לזה מתרץ המאירי שהרכותא רבי יוחנן שאפילו עדי הגניבה נהרגין למרות שעדותם אינה מועילה כלום עד שיבאו עדי המכירה.

ד. הר"ן מתרץ שאם היו חולקים לענין הגנב עצמו היינו יודעים רק שחזקיה סבר "דבר ולא חצי דבר" שלכן הוא אינו נהרג, אך מדברי רבי יוחנן שהוא נהרג עדיין אין ראיה שהוא סובר "דבר ואפילו חצי דבר" שאפשר שהוא סובר שזה נחשב דבר שלם משום שעדי הגניבה באים לחייבו מלקות כמו שהגמרא מקשה מיד לחזקיה, אבל מזה שהוא מחייב גם את עדי הגניבה מיתה מוכח שהוא סובר "דבר ואפילו חצי דבר" כמבואר לקמן בגמרא.

53. כתבו תוס' שאין הדבר תלוי באמירתם אלא בעצם הדבר שעדי הגניבה הראשונה אינם זקוקים לעדים השניים כדי לחייבו מלקות. תוס' ד"ה מתוך [בעמוד הקודם].

52. הקשו הראשונים מדוע לא נחלקו חזקיה ורבי יוחנן לענין הגנב עצמו אם הוא נהרג על ידי שתי כתי עדים. שלפי חזקיה כל כת מעידה רק על חצי דבר, ואין יכולין להורגו על ידי עדותן אלא אם כן תבא כת אחת ותעיד גם על הגניבה וגם על המכירה?

א. הבעל המאור מתרץ שחזקיה ורבי יוחנן לא פירשו כלל במה הם נחלקו, והגמרא סברה עתה שמחלוקתם תלויה בענין "דבר ולא חצי דבר" אבל לפי המסקנא מפרש רב פפא שהגנב עצמו ודאי נהרג גם על ידי שתי כתי עדים וכן עדי המכירה נהרגין לכולי עלמא. ומחלוקתם רק בעדי הגניבה אם הם נהרגין אם לאו.

והגמרא היתה באמת יכולה להקשות לפי ההוה אמינא, שלמה לא נחלקו לענין הגנב עצמו אלא שעדיף להקשות על עצם דינו של חזקיה מדוע הוא פוטר את עדי המכירה מיתה.

ב. הרמב"ן במלחמות מתרץ שגם לפי ההוה אמינא, יש לומר שלכן נקטו פלוגתתם לענין העדים כדי להודיעך כחו דרבי יוחנן, שלא תאמר שרק הגנב עצמו נהרג אבל העדים אינם